



Høringsnotat

Forslag til lov om omdanning av Opplysningsvesenets fond til aksjeselskap

Sendt på høring : 8. desember 2023

Høringsfrist: 22. januar 2024



Barne- og
familiedepartementet

Høringsnotat - Omdanning av Opplysningsvesenets fond

Innhold

1	INNLEDNING OG SAMMENDRAG	4
1.1	Innledning	4
1.2	Hovedinnholdet i høringsnotatet og lovutkastet	4
2	BAKGRUNNEN FOR LOVFORSLAGET	5
2.1	Innledning	5
2.2	Formålet med Opplysningsvesenets fond	5
2.3	Opplysningsvesenets fond og Den norske kirke	6
2.4	Opphevelsen av Grunnloven § 116	6
2.5	Oppfølgingspunkter – fremtidig organisering og Kirkebevaringsfondet	6
2.6	Opplysningsvesenets fond inn i fremtiden	7
3	FONDETS EKSISTERENDE ORGANISERING, VIRKSOMHET OG EIENDELER	8
3.1	Fondets rettslige overbygging og organisering	8
3.2	Fondet som rettssubjekt – rettssubjektivitet og ansvarsforhold	8
3.3	Fondets eiendeler og verdier	8
3.3.1	Oversikt over fondets eiendeler	8
3.3.2	Skog og utmark	8
3.3.3	Jordbrukseiendommer	9
3.3.4	Festetomter	9
3.3.5	Presteboliger, kulturhistoriske eiendommer m.v.	9
3.3.6	Verdipapirer	9
3.3.7	Datterselskaper	9
3.4	Verdivurdering av Opplysningsvesenets fond	10
4	FORSLAGET TIL ORGANISERING SOM AKSJESELSKAP	10
4.1	Begrunnelse for organisering som aksjeselskap	10
4.2	Selskapets formål – Forholdet til kirkebevaringsprogrammet	10
4.3	Planlagt reorganisering etter omdanningen	11
5	SELSKAPSRETTSLIG OMDANNING TIL AKSJESELSKAP	11
5.1	Mekanismen for omdanning av Opplysningsvesenets fond	11
5.2	Gjennomføring av omdanningen - Omdanningsplan og stiftelse av aksjeselskap	12
5.3	Særlig om verdsettelse av aksjeinnskuddet	12
5.4	Oppløsning, nedleggelse og sletting av dagens rettssubjekter	13

6	OVERDRAGELSE AV EIENDELER OG RETTSPOSISJONER	13
6.1	Omdanningsloven som redskap for overføring av eiendeler og rettsposisjoner	13
6.2	Kontinuitet ved overføring av eiendeler, rettsposisjoner og konsesjoner mv.	13
6.3	Overføring av eiendommer med særlige hjemmelsforhold. Ekspropriasjon.	14
6.4	Omregistrering av eiendeler ved navneendring	15
6.5	Fradelingsprosessen med Den norske kirke.....	16
6.5.1	Status på delingsprosjektet	16
6.5.2	Omdanningens innvirkning på delingsprosjektet	16
7	DE ANSATTES RETTIGHETER VED OMDANNINGEN	16
7.1	Overføring av de ansatte i omdanningen	16
7.2	Reservasjonsrett og fortrinnsrett	17
8	REGNSKAP, SKATT OG AVGIFT	17
8.1	Skattemessig virkning av omdanningen	17
8.2	Merverdiavgift.....	17
8.3	Regnskap og revisjon.....	18
9	ØKONOMISKE OG ADMINISTRATIVE KONSEKVENSER.....	18
10	MERKNADER TIL PARAGRAFENE I LOVUTKASTET	19
11	LOVFORSLAG FOR OMDANNING AV OPPLYSNINGSVESENETS FOND	21

1 INNLEDNING OG SAMMENDRAG

1.1 Innledning

Barne- og familiedepartementet legger i dette høringsnotatet frem forslag til lov for omdanning av Opplysningsvesenets fond til aksjeselskap. Forslaget er utarbeidet i samråd med Nærings- og fiskeridepartementet og Finansdepartementet.

Opplysningsvesenets fond ble dannet ved lov i 1821 og reguleres i dag av lov 18. juni 2021 nr. 98 om Opplysningsvesenets fond. Eiendomsmassen i fondet utgjør de gjenværende eiendommene av det benefiserte godset til presteskabet og senere eiendommer og kapital som er tilført fondet ved kjøp og salg av eiendom og på annen måte. Frem til januar 2023 hadde fondets verdier konstitusjonelt vern i Grunnloven § 116, og fondet har siden stiftelsen vært underlagt særlige råderettsbegrensninger.

Fondet er en ren formuesmasse uten egne styringsorganer. Det er Kongen som er ansvarlig for forvaltningen av fondet og som bestemmer hvordan det organiseres. I dag foretas forvaltningen av et eget forvaltningsorgan som er underlagt Barne- og familiedepartementet.

I Meld. St. 29 (2018-2019) *Opplysningsvesenets fond* tok departementet opp spørsmålet om den fremtidige organiseringen av fondet i forbindelse med vurderingene av fondets eierskap. Stortinget besluttet at verdiene i fondet skulle deles mellom staten og Den norske kirke. Stortinget har i forlengelsen av dette bedt regjeringen komme tilbake med en sak om forvaltningen av verdiene i Opplysningsvesenets fond etter deling med kirken. Departementet legger til grunn at statens bidrag til istandsetting av kulturhistorisk verdifulle kirkebygg, som en følge av Stortingets beslutning om delingen, skal oppfylles blant annet gjennom eventuelle utbytter fra Opplysningsvesenets fond via et kirkebevaringsfond, samt bevilgninger fra statsbudsjettet. Det er departementets vurdering at dette hensynet, samt generelt å videreutvikle verdiene i Opplysningsvesenets fond, best kan oppnås ved omdanning av fondet til et aksjeselskap, hvor forvaltningen av statens eierskap i selskapet etter omdanningen overføres til Nærings- og fiskeridepartementet (jf. Prop. 1 S (2023 – 2024) for Barne- og familiedepartementet).

Departementets forslag til omdanningslov inneholder spesialbestemmelser som av hensyn til den eksisterende reguleringen i lov om Opplysningsvesenets fond og av andre praktiske grunner er nødvendige for å omdanne fondet til aksjeselskap. Reglene bygger dels på tilsvarende bestemmelser i tidligere lover for omdanning av offentlige foretak til aksjeselskap, blant annet lov 21. juni nr. 43 om omdanning av statens jernbanetrafikkselskap (NSB BA) og statens postselskap (Posten Norge BA) til aksjeselskaper. Det finnes derfor en støtte for forslagene i dette høringsnotatet i tidligere lovgivningspraksis.

1.2 Hovedinnholdet i høringsnotatet og lovutkastet

I kapittel 2 gis det en oversikt over bakgrunnen for departementets forslag til omdanningslov, med en kort beskrivelse av fondets historie og formål, og de vurderingene og prosessene som tidligere er gjort om Opplysningsvesenets fond og dets fremtid. Her belyses blant annet prosessen med deling av fondet med Den norske kirke, opphevelsen av Grunnloven § 116 første punktum, og opprettelsen av et kirkebevaringsfond (jf. Prop. 1 S (2023 – 2024) for Barne- og familiedepartementet).

Kapittel 3 gir en redegjørelse for fondets rettslige overbygging og organisering, med en beskrivelse av fondet som rettssubjekt og forholdet mellom fondet, forvaltningsorganet og departementet. Det gis også en oversikt over fondets eiendeler.

Kapittel 4 inneholder forslaget til omdanning av Opplysningsvesenets fond til aksjeselskap, hvor departementet først gir en begrunnelse for forslaget, før det gis en beskrivelse av hva som vil være statens begrunnelse og mål med eierskapet i selskapet og hva som vil være selskapets virksomhet og

formål etter omdanningen. Det gis også en kort beskrivelse av fondets fremtidige organisering etter omdanningen.

I kapittel 5 beskrives den foreslåtte selskapsrettslige gjennomføringen av omdanningen, hvor det først drøftes ulike omdanningsmodeller, før det redegjøres for hvordan departementet ser for seg at omdanningen av Opplysningsvesenets fond vil gjennomføres i praksis.

Kapittel 6 har forskjellige vurderinger knyttet til overføringer av fondets eiendeler og rettsposisjoner, og redegjørelser for hvordan departementet foreslår å løse disse gjennom spesialregler i lovutkastet. Det gis en oversikt over blant annet kontinuitetsvirkningene for fondets forpliktelser, og fremgangsmåten for omregistrering av fondets grunnbokshjemler. Det gis også en redegjørelse for statusen for delingen av fondets eiendeler med Den norske kirke, og hvordan lovutkastet påvirker delingsprosjektet.

I kapittel 7 gjennomgås virkningene for de ansatte i forvaltningsorganet for Opplysningsvesenets fond. Det gis en oversikt over prosessen ved virksomhetsoverdragelse, reglene om fortrinnsrett og reservasjonsrett for de ansatte og overgangen fra offentlig til privat ansettelse.

Kapittel 8 redegjør for omdanningens virkning for skatte-, avgifts- og regnskapsmessige forhold, herunder overgangen fra skattefritt subjekt til skattepliktig subjekt.

Kapittel 9 er en vurdering av økonomiske og administrative konsekvenser. Omdanningen er vurdert å ha en positiv effekt både for fondet som nytt aksjeselskap og for statens proveny fra utbytte og skatt. Det er også vurdert slik at fondet som aksjeselskap vil kunne bruke vanlige selskapers virkemidler til å utvikle sine verdier til nytte for fondet som aksjeselskap og staten som eier.

I kapittel 10 er det gitt merknader til de enkelte bestemmelsene i departementets lovutkast, og selve lovutkastet er inntatt til slutt i kapittel 11.

2 BAKGRUNNEN FOR LOVFORSLAGET

2.1 Innledning

Opplysningsvesenets fonds historie og eksisterende virksomhet er utførlig beskrevet i St. Meld. 29 (2018-2019) *Opplysningsvesenets fond*. Departementet viser i all hovedsak til denne fremstillingen. I avsnittene under gis det en oppsummering av vurderingene som tidligere er gjort om fondets fremtid, prosessene som er iverksatt og en redegjørelse for hvordan departementet ser for seg fremtidens Opplysningsvesenets fond.

2.2 Formålet med Opplysningsvesenets fond

Opplysningsvesenets fond ble stiftet i 1821 med formål å forvalte det benefiserte godset til presteskapet i henhold til Grunnloven § 116 første punktum, som hadde følgende ordlyd:

"Så vel kjøpesummer som inntekter av det gods som er benefisert til geistligheten, skal bare anvendes til geistlighetens beste og opplysningens fremme."

I 1536-1537 var kirkens eiendommer delt i eiendom som hørte til bispesetet, til klostergodset, til kirkebygget og til presteembetet. Ved reformasjonen ble bispegodset og klostergodset lagt til kronen og regnet som del av krongodset. Kongen tok ikke tilsvarende standpunkt til de eiendommene som lå til kirkebyggene og presteembetene. Prestene hadde i henhold til Kong Christian Vs Norske Lov fra 1687 rett til prestegård, som sikret inntektsgrunnlaget for prestene. Prestegårdseiendommene omfattet den egentlige prestegården (embetsgården), bygselgårdene og enkeseter. I middelalderen ble dette godset kalt prestebordsgodset, og under enevoldstiden ble det vanlig å omtale eiendommene som det geistlighetens benefiserte gods. Dette godset var stort sett intakt i 1814 når det fikk særskilt vern i

Grunnloven § 106 (senere § 116). Ved lov 20. august 1821 angaaende det beneficerede Gods ble Opplysningsvesenets fond stiftet, og det benefiserte godset ble lagt til fondet. Opplysningsvesenets fond har senere blitt tilført andre eiendeler og midler fra andre særfond.¹

2.3 Opplysningsvesenets fond og Den norske kirke

Eiendomsretten til Opplysningsvesenets fond har vært omstridt siden fondet ble dannet. Hovedspørsmålet har vært om det var staten eller Den norske kirke som var eier av fondet. I Meld. St. 29 (2018-2019) ble det foreslått at verdiene i fondet skulle deles mellom staten og Den norske kirke ved at Den norske kirke får overta eiendeler som har særskilt verdi for kirken, og at staten blir eier av det resterende. Stortinget sluttet seg til forslaget (Innst. 209 S (2019-2020)). En premisse for delingen er at staten forplikter seg til å øke sin innsats for bevaring av kulturhistorisk verdifulle kirkebygg tilsvarende de verdier som staten blir eier av på et gitt tidspunkt.

Eier- og delingsspørsmålet ble lovmessig løst ved lov 18. juni 2021 nr. 98 om Opplysningsvesenets fond. Her ble det i § 4 bestemt at staten er eier av Opplysningsvesenets fond fra 1. januar 2023, og det ble gitt lovhjemmel i § 5 for delingen av fondets verdier med kirken. Det er kun eiendeler med særskilt verdi for Den norske kirke som kan overføres. Dette er eiendeler som gjennom sin bruk, beliggenhet eller historie representerer en særskilt verdi for kirken. Delingsprosjektet er påbegynt, og Den norske kirke har deltatt i et utvalg for å identifisere eiendeler som skal overdras til kirken.

I punkt 6.5 i høringsnotatet gis det en status på delingsprosjektet og beskrivelse av hvilken innvirkning omdanning av Opplysningsvesenets fond vil ha på dette. Konklusjonen er at omdanningen kan gjennomføres uten innvirkning på delingsprosjektet.

2.4 Opphevelsen av Grunnloven § 116

I Dokument 12:29 (2019-2020) ble det fremmet forslag om opphevelse av Grunnloven § 116 første punktum. Begrunnelsen for forslaget var opphevelsen av statskirkeordningen i 2012 og Stortingets etterfølgende vedtak nr. 500 av 14. april 2020 om deling av fondet mellom staten og Den norske kirke. Synspunktet var at staten etter delingen av Opplysningsvesenets fond med kirken burde stå fritt til å forvalte de resterende eiendelene i fondet uten spesielle begrensninger.

Kontroll- og konstitusjonskomiteen innstilte i Innst. 116 S (2022-2023) på opphevelse av Grunnloven § 116 første punktum. Den 12. januar 2023 ble det truffet endelig vedtak om opphevelse av reguleringen i første ledd. Opphevelsen av grunnlovsbestemmelsen medfører at staten i dag står fritt til å disponere det som blir igjen på statens hånd, uten konstitusjonelle bindinger i Grunnloven.

Opphevelse av Grunnlovens § 116 første ledd gir staten anledning til å bestemme framtidig bruk og mål med verdiene i fondet. Departementet har vurdert det slik at fondet bør omdannes til et aksjeselskap. Det er gitt en nærmere begrunnelse for forslaget under punkt 4.1 i dette høringsnotatet.

2.5 Oppfølgingspunkter – framtidig organisering og Kirkebevaringsfondet

I vedtak 501 av 14. april 2020 ba Stortinget regjeringen komme tilbake med en sak om forvaltningen av de resterende eiendelene som staten blir eier av etter delingen med Den norske kirke, herunder Opplysningsvesenets fond sitt fremtidige formål og organisering. Departementet viser til at Stortinget i vedtak 500 14. april 2020 la til grunn som en forutsetning for statlig eierskap til verdiene i Opplysningsvesenets fond at staten øker innsatsen for bevaring av kulturhistorisk verdifulle kirkebygg, og at Stortinget i vedtak 502 ba regjeringen utarbeide en plan for utbedring av verneverdige kirkebygg.

¹ Jordavgiftfondet, Pensjonsfondet for geistlige enker, Det geistlige byggefond, Prestegårdsfondet, Fisketidendefondet, Særfondet, Det nordlandske kirke- og skolefond samt Særfond II.

I Prop.1 S (2023-2024) foreslår departementet at Opplysningsvesenets fond omdannes til et aksjeselskap og deretter at utøvelsen av eierskapet overføres til Nærings- og fiskeridepartementet. Videre foreslås det at statens økonomiske bidrag til bevaring av kulturhistorisk verdifulle kirkebygg delvis skal finansieres av eventuelle utbytter fra Opplysningsvesenets fond og delvis fra bevilgninger over statsbudsjettet. Bidraget kommer i tillegg til kommunenes økonomiske ansvar for kirkens virksomhet lokalt.² Utbytterne tilføres Kirkebevaringsfondet som vil være en egen konto i Norges Bank. Det er planlagt et engangsuttak fra Opplysningsvesenets fond for å gi midler til oppstart av bevaringsarbeidet.. Utover engangsuttaket vil Opplysningsvesenets fonds bidrag være eventuelle utbytter som betales til staten.

2.6 Opplysningsvesenets fond inn i fremtiden

For å få til en god kommersiell og bærekraftig ramme for virksomheten er det departementets vurdering at aksjeselskapsformen er best egnet for Opplysningsvesenets fond. Fondet vil derfor etter delingen fortsette sin virksomhet som et aksjeselskap. Forvaltningen av statens eierskap i selskapet overføres til Nærings- og fiskeridepartementet.

Departementet tar sikte på at forvaltningen av selskapet skal bygge på kontinuitet, særlig med hensyn til Opplysningsvesenets fonds rammer i dag. Selskapet skal som grunneier fremdeles ta vare på og videreutvikle verdier i porteføljen med eiendommer og bygg over hele landet på forretningsmessig måte. Forventninger til bærekraft, samfunnsansvar, lederlønn mv. vil følge av Meld. St. 6 (2022–2023) – Eierskapsmeldingen. Kulturhistoriske eiendommer vil bli forvaltet i samsvar med kulturminnelovgivningen mv. så lenge selskapet eier disse.

Staten har ingen særskilt begrunnelse for eierskapet, og statens mål er høyest mulig avkastning over tid innenfor bærekraftige rammer for den kommersielle og største delen av virksomheten, samt bærekraftig og kostnadseffektiv forvaltning av høy kvalitet for de kulturhistorisk verdifulle byggene, eiendommer og landbrukseiendommene som er igjen i selskapet. Det vil bli lagt til grunn at salg av eiendeler skal skje på markedsvilkår, men jord- og skogeiendommer skal bare selges til aktører som konsesjonslovgivningen tillater salg til. Tidligere skogbruks- og jordbrukseiendommer som er omregulerte av kommuner, NVE eller andre, skal fremdeles kunne selges kommersielt.

Vurderingen av utbytte skal basere seg på forretningsmessige vurderinger, og uttaket skal ikke forringe verdiene i selskapet. Styret i aksjeselskapet vil ha ansvar for å utarbeide en forsvarlig utbyttepolitikk, mens Nærings- og fiskeridepartementet har ansvar for å utarbeide utbytteforventninger for selskapet i samsvar med de prinsippene og forventningene som fremgår av Meld. St. 6 (2022-2023) - Eierskapsmeldingen.

Inntekter til staten fra aksjeselskapet skal være øremerket bevaringsstrategien for istandsetting av kulturhistorisk verdifulle kirkebygg. I tillegg skal det hentes ut eventuell overskuddslikviditet fra Opplysningsvesenets fond før det blir ført over til Nærings- og fiskeridepartementet.

Utbyttet skal være øremerket bevaringsstrategien for kulturhistoriske verdifulle kirkebygg. Organiseringen av virksomheten vil bli tilpasset den nye selskapsformen for å sikre en mest mulig hensiktsmessig og effektiv drift og bidra til oppfyllelse av statens mål med eierskapet.

Fondets strategiske fortrinn er de betydelige arealene rundt om i Norge. Fondet eier ca. 900.000 dekar land alene, og om lag 400.000 dekar land i sameie med andre. All virksomhet i fondet, både av kommersiell og annen art, skjer direkte eller indirekte på de samme arealene. Slike virksomheter er jord- og skogbruk, eiendomsutvikling og -forvaltning, bygging og drift av ulike former for kraftverk, samt inntekter fra forvaltning av kapital.

² Se trossamfunnsloven § 14 andre ledd.

Potensialet for å utvikle nye og bredere virksomheter som kan skape ytterligere verdier i fondet vurderes som godt.

3 FONDETS EKSISTERENDE ORGANISERING, VIRKSOMHET OG EIENDELER

3.1 Fondets rettslige overbygging og organisering

Fondets virksomhet reguleres i lov 18. juni 2021 nr. 98 om Opplysningsvesenets fond. Det meste av reguleringen er en videreføring av den tilsvarende lov 7. juni 1996 nr. 33 om Opplysningsvesenets fond. Forskjellen er at den siste loven fastslår at fondet fra 1. januar 2023 er statlig og bestemmer at eiendommer med særskilt kirkelig verdi kan overføres vederlagsfritt til Den norske kirke. Forvaltningen er etter opphevelsen av Grunnloven § 116 første punktum ikke lenger bundet av de konstitusjonelle forvaltningskravene som tidligere gjaldt for fondet. Som statlig fond gjelder likevel Grunnloven § 19, som bestemmer at alle statens eiendeler skal forvaltes på en samfunnsnyttig måte.

Lov om Opplysningsvesenets fond § 3 legger forvaltningsoppgaven til Kongen, som etter kongelig resolusjon har delegert myndigheten videre til Barne- og familiedepartementet. Fondet er organisert med Forvaltningsorganet for Opplysningsvesenets fond som det administrative organet for fondet. Departementet har fastsatt vedtekter for forvaltningsorganet, hvor det blant annet fremgår at fondet og forvaltningsorganet skal ledes av et felles styre, og hvor det gis overordnede regler for styrets virksomhet. Forvaltningen reguleres i tillegg av hovedinstruksen for Opplysningsvesenets fond, som også er fastsatt av departementet. Hovedinstruksen trekker opp rammer og retningslinjer for den løpende forvaltningen og presiserer styrets ansvar og myndighet. Her er det bestemmelser om blant annet eiendomsforvaltning, finansforvaltning, låneopptak og opprettelse av underenheter.

Departementet oppnevner styret for Forvaltningsorganet for Opplysningsvesenets fond. Styret er gitt det overordnede ansvaret for forvaltning av fondet. Dette innebærer at styret fastsetter retningslinjer og instruksjoner for fondets virksomhetsområder og tilsetter en direktør til å lede administrasjonen. Det er styrets oppgave å sørge for at administrasjonen drives i samsvar med gjeldende retningslinjer og instruksjoner. Direktøren er på sin side ansvarlig for den daglige driften av fondet.

3.2 Fondet som rettssubjekt – rettssubjektivitet og ansvarsforhold

Lov om Opplysningsvesenets fond § 1 tredje ledd uttrykker at fondet er et eget rettssubjekt. Stillingen som selvstendig rettssubjekt er ikke ny ved lovene av 1996 eller 2021, men er en oppfatning som har blitt lagt til grunn fra gammelt av. Dette betyr for det første at fondet har rettsevne, og kan derfor stifte rettigheter og plikter, samt være part overfor offentlige myndigheter og private rettssubjekter. Fondet er samtidig en ren formuesmasse uten egne ansatte eller styringsorganer. I henhold til vedtektene er det styret for forvaltningsorganet som representerer fondet og ivaretar dets rettigheter og forpliktelser. Rettssubjektiviteten har også betydning for ansvarsforholdene. Staten er eier av fondet, men er likevel ikke ansvarlig for fondets økonomiske forpliktelser. Rettsstillingen kan på dette punktet sammenlignes med det som er hovedregelen for aksjeselskaper og allmennaksjeselskaper, samt statsforetak.

3.3 Fondets eiendeler og verdier

3.3.1 Oversikt over fondets eiendeler

Siden fondets stiftelse i 1821 har de fleste av eiendommene som ble tillagt fondet senere blitt solgt, hvor salgsinntektene har blitt investert i verdipapirer og ulike realinvesteringer. Fondets eiendeler er beskrevet inngående i Meld. St. 29 *Opplysningsvesenets fond* side 32 flg.

3.3.2 Skog og utmark

Opplysningsvesenets fond eier ca. 899 000 dekar skog og utmark. Av dette er 11,6% vernet, blant annet som naturreservat, nasjonalpark og landskapsvernområder. 508 000 dekar er produktiv skog,

hvor 9,6% er vernet. De to største verneformene er naturreservat og landskapsvernområde. I tillegg til ren skogsdrift leies det ut jakt- og fiskeretter, skogkøier og hytter. Videre er det drift av mineral og grusforekomster, utleie av fallrettigheter samt ulike former for utleie av grunn, bl.a. til mobilmaster, strømkabler o.l. De siste tre årene har omsetningen fra virksomheten innenfor skog og utmark ligget på mellom 49 og 65 millioner kroner.

3.3.3 *Jordbrukseiendommer*

Fondet eier 20 forpaktingsbruk og 149 eiendommer med 300 jordleiekontrakter. Jordbruksarealet består av 21 000 dekar fulldyrket mark og 3 500 dekar innmarksbeite. Fondet eier melkekvoter tilsvarende ca. 1 millioner liter. Enkelte av gårdene er også leid ut til forsøk og forskning. Omsetningen fra jordbruksarealene er ca. 8 millioner kroner i året.

3.3.4 *Festetomter*

Ved årsskiftet 2022/23 har fondet 5 941 aktive festekontrakter, hvorav 4 039 omfatter bolig og fritidsformål. Årlig festeavgift har de siste tre årene vært mellom 129 og 135 millioner kroner, og det har årlig vært mellom 67 og 95 millioner kroner i inntekt fra innløsning av festetomter. Inntektene fra festetomtene er stabile. Ca. 20% av festeinntektene kommer fra festeavgifter fra bolig og fritidseiendommer. Resten kommer fra utleie til boligfelt, næringsvirksomhet og offentlig virksomhet.

3.3.5 *Presteboliger, kulturhistoriske eiendommer m.v.*

Ved utgangen av 2022 eide fondet 1211 bygninger totalt, hvorav 275 bispe- og presteboliger. Det ble solgt 33 bygninger i 2022, hvorav 12 var presteboliger. De fleste presteboligene er leid ut som boliger, enten til prester via kirken eller til andre som trenger bolig. Noen presteboliger har fått en annen bruk. Blant annet er noen prestegårder utviklet til skolegårdsprosjekter. Det er også for noen prestegårder andre aktiviteter i samarbeid med lokalsamfunnene.

Fondet vil sitte igjen med flere kulturhistorisk verdifulle prestegårder etter delingen av fondet. Disse vil bli forvaltet på en kostnadseffektiv måte slik at aksjeselskapet ivaretar sine forpliktelser.

3.3.6 *Verdipapirer*

Opplysningsvesenets fond har investert i verdipapirer med inntekter fra salg av eiendom. Fondets verdipapirportefølje er delt i to deler: Kjerneporteføljen og øvrige portefølje. Kjerneporteføljen var ved utløpet av 2022 plassert i aksjer (32,9%), obligasjoner (44,4%), eiendom og infrastruktur (14,9%) og pengemarked og bankinnskudd (7,8%). Kjerneporteføljens verdi var ved årsskiftet på 2 976 millioner kroner. I tillegg til kjerneporteføljen hadde fondet 312 millioner kroner i form av utlån til Den norske kirke, formålportefølje og driftslikviditet. I dagens mandat skal kjerneporteføljens realverdi ikke forringes, gi høyest mulig avkastning med en rimelig grad av risiko, og plasseres kun i verdipapirfond som oppfyller fastsatte etiske krav.

3.3.7 *Datterselskaper*

Opplysningsvesenets fond eier 100% av Clemens Eiendom AS og 50,1% av Clemens Kraft Holding AS. Disse har igjen datter-, felleskontrollerte og tilknyttede selskaper. Til sammen har fondet kontroll over 56 datterselskaper i konsernstrukturene i tillegg til tilknyttede og felleskontrollerte selskaper.

Clemens Eiendom AS er fondets eiendomsutviklingsselskap. Selskapet har som hovedformål å utvikle areal på fondets grunn, fortrinnsvis i samarbeid med andre og gjerne med lokale partnere, til byggeklare tomter for boliger eller næringsformål.

Clemens Eiendom AS eier blant annet Rådhusgaten 1 og Fred Olsens gate 1 i Oslo, samt verkstedbygget til Nidaros Domkirkes Restaureringsarbeider og publikumsbygget ved Nidarosdomen. Bispedømmekontorene i Fredrikstad, Hamar og Tromsø skal overføres til Den norske kirke som ledd i delingen av fondet med kirken.

Clemens Kraft AS drifter 53 kraftverk lokalisert fra Agder til Troms. Kraftverkene har en normalproduksjon på 720 GWh per år.

Opplysningsvesenets fond inngikk høsten 2023 intensjonsavtale med Hydro Rein AS om stiftelse av Geisli Energi AS, som skal benytte enkelte av fondets arealer til utvikling av solparker.

3.4 Verdivurdering av Opplysningsvesenets fond

I Prop. 144 L (2020-2021) *lov om Opplysningsvesenets fond* ble det opplyst at BDO hadde gjort en verdivurdering som estimerte salgsverdien av fondet per 1. januar 2020 til mellom 9,4 og 12,1 milliarder kroner avhengig av hvilke forutsetninger som legges til grunn. BDO arbeider etter oppdrag fra departementet med en ny verdivurdering av fondet per 1. januar 2023, som er det tidspunktet staten ble eier av fondet. I samme proposisjon framgår det at Den norske kirke skal tilføres eiendommer og midler for mellom annet å dekke vedlikeholdsetterslepet på disse, og at dette kommer til fradrag i beregningen av størrelsen på verdien staten ble eier av. Disse beregningene er ikke ferdigstilt. Den endelige verdien av fondet staten ble eier av 1. januar 2023 vil departementet komme tilbake til i revidert nasjonalbudsjett i mai 2024.

4 FORSLAGET TIL ORGANISERING SOM AKSJESELSKAP

4.1 Begrunnelse for organisering som aksjeselskap

Departementet mener det er hensiktsmessig å avvikle dagens særlovsordning for fondet. Ordningen ble etablert for å forvalte det benefiserte godset til presteskabet i henhold til Grunnloven § 116. Etter at de særlige begrensningene på fondets eiendeler er opphevet er det tjenlig å legge virksomheten inn i en av de ordinære selskapsformene som staten utøver næringsvirksomhet gjennom. I OECDs retningslinjer for eierstyring og selskapsledelse av selskaper med statlig eierandel anbefales det forenkling og standardisering av juridiske selskapsformer for selskaper med statlig eierandel.³ Departementet kan ikke se at det er tungtveiende hensyn for å opprettholde dagens særlovsordning i dette tilfellet.

Aksjeselskapsformen er den mest utbredte innretningen for å drive næringsvirksomhet. Dette gjelder også for selskaper der staten er eier. Aksjeselskapsformen åpner for at virksomheten kan utøves med begrenset ansvar for staten, samtidig som selskapsformen er velkjent nasjonalt og internasjonalt, med rettslige rammer som gir forutberegnelighet for selskapet, staten, kreditorer og andre aktører med interesser i selskapet. Departementet mener på denne bakgrunn at aksjeselskapsformen er den beste innretningen for fremtidig organisering av virksomheten i Opplysningsvesenets fond.

4.2 Selskapets formål – Forholdet til kirkebevaringsprogrammet

Som nevnt i punkt 2.6 over vil staten ikke ha noen særskilte grunner for eierskapet i selskapet for Opplysningsvesenets fond, og statens mål vil være høyest mulig avkastning over tid innenfor bærekraftige rammer for den kommersielle og største delen av virksomheten, samt bærekraftig og kostnadseffektiv forvaltning av høy kvalitet for de kulturhistorisk viktige byggene, eiendommene og landbrukseiendommene som er igjen i selskapet. Det vil som nevnt bli lagt til grunn at salg av eiendeler skal skje på markedsvilkår, men jord- og skogeiendommer skal bare selges til aktører som konsesjonslovgivningen tillater salg til. Som nevnt skal tidligere skogbruks- og jordbrukseiendommer som er omregulerte av kommuner, NVE eller andre, fortsatt kunne selges kommersielt.

Verdiene i fondet skal altså utnyttes kommersielt og virksomheten skal fortsatt være forretningsmessig innrettet. Det fremtidige selskapet kan vurdere å selge eiendom som ikke kan benyttes til eiendomsutvikling eller andre kommersielle formål. Selskapet vil ha fokus på å utvikle sine verdier.

³ OECD (2015): "OECD Guidelines on Corporate Governance of State-Owed Enterprises", kapittel II A.

Fondet har i dag verdier innenfor særlig eiendomsutvikling, utvikling av kraftanlegg og produksjon av kraft, utvikling av andre kommersielle potensialer i eiendomsmassen, og investering i verdipapirer. Selskapet skal arbeide for å oppfylle staten som eiers forventninger til bærekraft, og skal balansere økonomiske, sosiale og miljømessige forhold i virksomheten sin, jf. Meld. St. 6 (2022–2023) *Et grønnere og mer aktivt statlig eierskap*.

Departementet legger som nevnt til grunn at Kirkebevaringsfondet, som skal gi midler til kirkebevaringsprogrammet for istandsetting og bevaring av kirkebygg, delvis skal finansieres med midler fra Opplysningsvesenets fond. Dette arbeidet gjøres over en periode på 20-30 år med en opptrapping de første årene til opp mot 500 millioner kroner per år avhengig av istandsettingsbehov og kapasitet i markedet for denne typen oppdrag. Departementet tar sikte på at utbytter fra selskapet til staten skal være øremerket bevaringsstrategien for istandsetting av kulturhistoriske verdifulle kirkebygg. Det skal imidlertid ikke være noen direkte koblinger mellom finansieringen av kirkebygg og utbytter fra selskapet. Utbytter fra selskapet skal som nevnt følge av forretningsmessige vurderinger.

Det vises for øvrig til omtalen i høringsnotatet punkt 2.6.

4.3 Planlagt reorganisering etter omdanningen

Omdanningen innebærer at Opplysningsvesenets fond blir transformert til aksjeselskap med den eksisterende organisasjons- og kapitalstrukturen. Departementet vurderer at det er hensiktsmessig at det i forlengelse av omdanningen gjøres en reorganisering av den eksisterende strukturen. Oppdeling av virksomhet i egne enheter åpner for spesialisert styring av uensartet virksomhet og spredning av risikoen.

Departementets utkast til omdanningslov er tilpasset en etterfølgende restrukturering. Det er foreslått i utkastets § 3 første ledd at konsesjoner mv. overføres ved overdragelse til heleide datterselskaper, og i utkastets § 4 at omregistreringer i grunnboken skjer ved navneendring for tilsvarende overdragelser. De nevnte bestemmelsene gis nærmere omtale i punkt 6.2 og 6.4 i dette høringsnotatet.

5 SELSKAPSRETTLIG OMDANNING TIL AKSJESELSKAP

5.1 Mekanismen for omdanning av Opplysningsvesenets fond

Lovgivningen har spredt regulering for omdanning av selskaper og andre foretak. Et eksempel er aksje- og allmennaksjelovens regler om omdanning fra aksjeselskap til allmennaksjeselskap og vice versa.⁴ Det finnes imidlertid ingen lovregler for omdanning av særlovsfond som Opplysningsvesenets fond til aksjeselskap. Situasjonen er tilsvarende for flere av de ordinære selskapstypene. Det finnes blant annet ikke regler for omdanning fra ansvarlig selskap (ANS og DA) til aksjeselskap. Heleide statsaksjeselskaper og statsallmennaksjeselskaper kan omdannes til statsforetak etter statsforetaksloven.⁵ Statsforetaksloven har derimot ikke regler om omdanning av statsforetak til aksje- eller allmennaksjeselskap.

Flere forvaltningsbedrifter har de siste tiårene blitt omdannet i henhold til spesiallover. Dette var tilfellet ved omdanningene av blant annet Posten, NSB (nå Vy), Avinor, Telenor og Entra til aksjeselskaper.⁶ Reguleringen i disse eksemplene bygger på samme mønster. Kjennetegnet er at samtlige eiendeler, rettigheter og forpliktelser – det vil si hele formueskomplekset – overføres til et nystiftet aksjeselskap,

⁴ Aksje- og allmennaksjeloven §§ 15-1 flg. Se også samvirkeoven §§ 145 flg. for omdanning av samvirkeforetak til aksjeselskap eller allmennaksjeselskap.

⁵ Statsforetaksloven § 55.

⁶ Se lov 21. juni 2002 nr. 43 om NSB AS og Posten Norge AS, lov 12. desember nr. 85 om Statens lufthavnsselskap, lov 24. juni 1994 nr. 45 om televerket AS og lov 18. februar 2000 nr. 11 om omdanning av statsbygg. Det finnes flere andre tilsvarende lover.

og hvor staten som overdrager blir aksjeeier i det nye aksjeselskapet. Dette er tilsvarende som for omdanning til statsforetak og for omdanning fra samvirkeforetak til aksje- eller allmennaksjeselskap.⁷

Andre omdanningsmekanismer kan også tenkes. Etter aksje- og allmennaksjelovene skjer omdanning ved vedtak og vedtektsendring på generalforsamling i selskapet, uten at det finner sted overdragelse til et nytt rettssubjekt. Den forenklede fremgangsmåten er begrunnet i likheten mellom reguleringen av aksjeselskaper og allmennaksjeselskaper, særlig med hensyn til reglene om stiftelse, og gjør seg ikke gjeldende for andre selskapsformer. En annen fremgangsmåte er omdanning ved opprettelse av et særlovsselskap, slik som opprettelsen av Vinmonopolet.⁸ Selskapet stiftes da gjennom eget lovvedtak.

Departementet mener at Opplysningsvesenets fond må omdannes ved overføring av eiendeler, rettigheter og forpliktelser til et nytt aksjeselskap. Aksjelovens utgangspunkt er at omdanning skjer ved stiftelse og overføring til et nytt aksjeselskap,⁹ og dette er fremgangsmåten som tidligere har blitt benyttet ved omdanningene av blant annet Posten, NSB, Avinor, Telenor og Entra. Dette sikrer at det nye selskapet oppfyller de alminnelige kravene til aksjeselskaper og kan følge reglene i aksjeloven uten spesialregler. Departementet mener at omdanning av fondet må gjøres etter samme hovedlinjer.

5.2 Gjennomføring av omdanningen - Omdanningsplan og stiftelse av aksjeselskap

Det fremgår av departementets lovutkast § 2 første ledd at Opplysningsvesenets fond omdannes til aksjeselskap ved at fondets eiendeler, rettigheter og forpliktelser i sin helhet overføres til et aksjeselskap mot at staten tegner samtlige aksjer i selskaper. Omdanningen følger de alminnelige reglene i aksjeloven kapittel 2 om stiftelse av aksjeselskap. I henhold til aksjeloven § 2-3 skal det utarbeides et stiftelsesdokument som minst skal inneholde selskapets vedtekter og angi de øvrige opplysninger som kreves etter aksjeloven. Hele den bestående virksomheten i fondet brukes som statens aksjeinnskudd i selskapet. Det vil ikke være krav om overskjøting av grunneiendommene. Omregistrering i grunnboken og andre offentlige registre i forbindelse med omdanningen skjer ved navneendring.

Paragraf 2 annet ledd i lovutkastet uttrykker at omdanningen trer i kraft fra den tid Kongen bestemmer. Selskapsrettslig stiftes det nye selskapet ved undertegnelse av stiftelsesdokumentet. Departementet ser for seg at Kongen beslutter omdanningen ved godkjenning og signering av en omdanningsplan som opptrer som stiftelsesdokument. Omdanningsplanen legges frem av styret i Opplysningsvesenets fond og skal minst inneholde selskapets vedtekter og de øvrige opplysningene som kreves etter aksjeloven kapittel 2. Det bestemmes i omdanningsplanen at alle av fondets eiendeler, rettigheter og forpliktelser overføres ved Kongens godkjenning av omdanningsplanen. Stiftelsen av aksjeselskapet etter aksjeloven § 2-9 og omdanningen av fondet i henhold til omdanningsloven § 2 skjer simultant.

5.3 Særlig om verdsettelse av aksjeinnskuddet

Aksjeinnskuddet må verdsettes i forbindelse med omdanningen. Aksjelovens utgangspunkt i § 2-7 er at eiendelene skal verdsettes til virkelig verdi, med mindre det følger av regnskapsloven at innskuddet skal videreføres til balanseførte verdier. Regnskapsloven har ingen klar regulering ved omdanning. Det er et grunnleggende regnskapsprinsipp at transaksjoner skal regnskapsføres til virkelig verdi, se regnskapsloven § 4-1 (1) nr. 1. Transaksjonen må være reell for at det skal være en regnskapsmessig transaksjon. Avgjørende er om det har funnet sted en overføring av risiko og kontroll, jf. NOU 1995:30 punkt 2.2 og Ot.prp.nr.42 (1997-1998) punkt 6.2.5. Det skjer en kontinuitetsgjennomskjæring for transaksjoner uten økonomisk innhold, som i relasjon til aksjeloven § 2-7 innebærer at innskuddet skal videreføres til balanseførte verdier. Løsningen beror på hva som utgjør god regnskapsskikk.

⁷ Statsforetaksloven § 55 og samvirkeoven § 145 flg.

⁸ Lov 19. juni 1931 om Aktieselskapet Vinmonopolet.

⁹ NOU 1992:29 s. 201.

Finansdepartementet har i en uttalelse 18. november 1998 lagt til grunn at endring av juridisk form ikke i seg selv tilsier at det har skjedd en transaksjon. I juridisk teori er det fremhevet at hver omdanning må vurderes konkret, og at sentrale vurderingskriterier er om det er kontinuitet på eiersiden og om det skjer endringer i kapitalstrukturen.¹⁰ Det vil også være sentralt om omdanningen innebærer endring av ansvarsforholdene og dermed risikoen knyttet til virksomheten. Departementets utkast innebærer at omdanningen av fondet gjennomføres med full eierkontinuitet. Ansvarsforholdet forblir i all vesentlighet videreført ved overgang til aksjeselskap og det skjer dermed ingen endring av risikoen med virksomheten. Etter departementets vurdering utgjør den foreslåtte omdanningen ingen reell regnskapsmessig transaksjon og aksjeinnskuddet skal derfor videreføres til balanseførte verdier. Etter departementets vurdering utgjør den foreslåtte omdanningen ingen reell regnskapsmessig transaksjon og aksjeinnskuddet skal derfor videreføres til balanseførte verdier.

Regnskapsmessig gjennomføres omdanningen med kontinuitet. Skattemessig gjennomføres den med diskontinuitet og selskapet får nye skattemessige inngangsverdier, jf. punkt 8.1. Av praktiske årsaker foretas det verdivurderinger av selskapets eiendeler tidsmessig nært omdanningen, men det skal ikke gjøres verdivurderinger av aksjeinnskuddet i forbindelse med stiftelsen av det nye selskapet.

5.4 Oppløsning, nedleggelse og sletting av dagens rettssubjekter

Etter omdanningen består rettssubjektene Opplysningsvesenets fond og Forvaltningsorganet for Opplysningsvesenets fond inntil de blir oppløst og slettet. Departementet har i utkastets § 7 foreslått at lov om Opplysningsvesenets fond oppheves fra den tid Kongen bestemmer. Slik beslutning vil formelt oppløse dagens særlovsfond. Tilsvarende beslutning treffes av departementet om nedleggelse av forvaltningsorganet, som etter virksomhetsoverdragelsen ved omdanningen ikke vil ha ansatte. Når beslutning om oppløsning og nedleggelse er truffet sendes melding til Foretaksregisteret om sletting.

6 OVERDRAGELSE AV EIENDELER OG RETTSPOSISJONER

6.1 Omdanningsloven som redskap for overføring av eiendeler og rettsposisjoner

Omdanning av Opplysningsvesenets fond til aksjeselskap reiser en rekke rettslige og praktiske problemstillinger som utkastet til omdanningslov har til formål å løse. Fondet består av en betydelig samling av eiendeler og rettigheter som skal overdras fra dagens rettssubjekt til aksjeselskapet. Per oktober 2023 innehar fondet grunnbokshjemmelen til i overkant av 12 000 matrikkelenheter, og er part i tusenvis av forskjellige rettsforhold hvor fondet har forskjellige kreditor- og debitorposisjoner.

Departementets lovutkast inneholder for det første en lovhjemmel for å gjennomføre omdanningen (§ 2), som er beskrevet i punkt 5.2 ovenfor. Lovutkastet inneholder dessuten kontinuitetsregler, som har som funksjon å sikre at overgangen fra særlovsfond til aksjeselskap kan skje tids- og ressurseffektivt og med minst mulig påvirkning for myndighetene og tredjepersoner. Departementets forutsetning for en omdanning av fondet er at den kan gjennomføres innenfor forsvarlige rammer. Utkastet vil etter departementets syn sikre en forsvarlig og hensiktsmessig omdanningsprosess.

Lovutkastet bygger på samme mønster som tidligere lover for omdanning av offentlig virksomhet til aksjeselskaper. Reglene som foreslås har derfor forankring i lovgivningspraksis. Reguleringen i utkastet til omdanningslov reiser imidlertid enkelte problemstillinger. Blant annet reiser regler som direkte eller indirekte fritar for skatt og avgifter statsstøtteproblemstillinger, se nærmere punkt 6.4.

6.2 Kontinuitet ved overføring av eiendeler, rettsposisjoner og konsesjoner mv.

Departementet legger opp til at omdanningen av Opplysningsvesenets fond gjennomføres med full selskaps- og kontraktsrettslig kontinuitet. Hensikten er at hele fondet sin virksomhet med eiendeler,

¹⁰ Eckhoff m.fl.: *Omdanning av virksomhet*, Oslo 2005 side 42.

rettigheter og forpliktelser skal overføres til og fortsette uendret i det nye aksjeselskapet. Det foreslås av den grunn at omdanningen gjennomføres ved universalsuksesjon, hvor aksjeselskapet ved omdanningen overtar alle fondets eiendeler og trer inn i alle fondets rettsposisjoner, tilsvarende som ved fusjon og fisjon av aksjeselskaper.¹¹ Bestemmelsene for dette er gitt i lovutkastets § 3.

I lovutkastets § 3 første ledd er det foreslått at konsesjoner og andre offentlige rettigheter og tillatelser overføres til aksjeselskapet i omdanningen. I henhold til konsesjonsloven § 2 kan konsesjonspliktige eiendommer ikke erverves uten tillatelse fra Kongen, som har delegert myndigheten videre til kommunene. Det vil være tids- og ressurskrevende for både selskapet og myndighetene dersom det skal foretas individuelle vurderinger av de konsesjonspliktige eiendommene til fondet. Hensynene som begrunner søknadsplikten gjør seg heller ikke gjeldende når fondet omdannes ved full selskapsrettslig kontinuitet. Departementet foreslår derfor et unntak ved at konsesjoner mv. overdras i omdanningen. Reguleringen har vært benyttet ved tidligere omdanninger av offentlig virksomhet til aksjeselskap.¹²

Lovutkastets § 3 annet ledd uttrykker at fordringshavere og øvrige rettighetshavere ikke kan motsette seg overføringene i omdanningen eller gjøre gjeldende at den utgjør en bortfallsgrunn etter rettsforholdet. Regelen i annet ledd må ses i sammenheng med at forpliktelsene til Opplysningsvesenets fond etter alminnelige formuerettslige regler ikke kan overføres til aksjeselskapet med frigjørende virkning for fondet, uten samtykke fra medkontrahenter eller andre rettighetshavere. Fondet er part i et betydelig antall rettsforhold som det vil være krevende å innhente aksept fra. Samtidig innebærer omdanningen ingen realitetsendring for kreditorene og andre rettighetshavere, og departementet vurderer derfor at disse ikke har rimelig grunn til å motsette seg en overføring av rettsforholdet til det nye aksjeselskapet. Tilsvarende regulering er brukt i tidligere lover for omdanning av offentlig virksomhet til aksjeselskap.¹³

6.3 Overføring av eiendommer med særlige hjemmelsforhold. Ekspropriasjon.

Opplysningsvesenets fond har siden stiftelsen i 1821 forvaltet det benefiserte godset til presteskapet. Fondet fikk ved stiftelsen eiendomsretten til de fleste eiendommene i det benefiserte godset. Enkelte av eiendommene har fra gammelt av blitt lagt til et bestemt presteembete etter testament eller annet særlig rettsgrunnlag, og rettsforholdene for disse har vært omdiskutert. Av grunneiendommene som fondet i dag forvalter er det særlige hjemmelsdokumenter for Gjerpen prestegård i Skien kommune, Hjørundfjord prestegård i Ørsta kommune, Høyland prestegård i Sandnes kommune og Fosnes prestegård i Namsos kommune. Det kan ikke utelukkes at andre eiendommer som fondet forvalter har særlige hjemmelsforhold. Fondets forvaltning av eiendom med særlige hjemmelsforhold har vært hjemlet i særlover som har sikret at de har blitt forvaltet i henhold til Grunnloven § 116. I dag reguleres eiendommer med særlige hjemmelsforhold i lov om Opplysningsvesenets fond § 8.

Etter opphevelsen av Grunnloven § 116 første punktum i januar 2023 har den legislative begrunnelsen for Opplysningsvesenets fond sitt forvalteroppdrag bortfalt, likt som de øvrige eiendelene som fondet forvalter under dagens særlovsordning. Dette reiser spørsmål om hvordan eiendommene med særlige hjemmelsforhold skal forvaltes i fremtiden. Rettighetsforholdene for disse eiendommene bør avklares endelig i en omdanningslov. Alternativet er at dagens regulering i lov om Opplysningsvesenets fond § 8 oppheves og at rettighetsforholdene avklares etter alminnelige regler. Dette vil skape usikkerhet for aksjeselskapets drift og kan føre til komplikasjoner for delingsprosessen med Den norske kirke. Departementet viser til at det er besluttet at presteboligen på Gjerpen prestegård, som er en av eiendommene med særlige hjemmelsforhold, skal overføres til Den norske kirke i delingsprosessen.

¹¹ Se aksjeloven §§ 13-16 første ledd nr. 3 og 14-8 første ledd.

¹² Se blant annet lov om Televerket AS § 4, lov om Statens utleiebygg AS § 4, lov om NSB AS og Posten Norge AS § 5, lov om statlig aksjeselskap for vegproduksjon § 3 og lov om Statens lufthavnsselskap AS § 3.

¹³ Se blant annet lov om Televerket AS § 5, lov om NSB AS og Posten Norge AS § 5, lov om statlig aksjeselskap for vegproduksjon § 2, lov om Statens lufthavnsselskap AS § 2 og lov om BaneTele AS § 2.

Departementet har i vurderingen tatt i betraktning at eiendommene med særlige hjemmelsforhold har vært forvaltet av Opplysningsvesenets fond i omkring to hundre år, som i samme periode eksklusivt har utøvd alle eierrettigheter og mottatt all avkastning. Departementet antar også at fondet i dag alene eier alle eiendommene med særlige hjemmelsforhold som er under fondets forvaltning. For det tilfellet at fondet ikke er eier av eiendommene med særlige hjemmelsforhold, er det departementet sin vurdering at eierposisjonen likevel bør overføres til aksjeselskapet i omdanningsprosessen. Det foreslås derfor en bestemmelse i lovutkastets § 4 om at aksjeselskapet overtar eiendomsretten til alle slike eiendommer, uten hensyn til de bakenforliggende rettighetsforholdene før omdanningen. Denne løsningen sikrer en effektiv avklaring av eierforholdene uten negativ innvirkning på delingsprosjektet.

Dersom andre enn Opplysningsvesenets fond eier eiendommer med særlige hjemmelsforhold vil overdragelsen av eiendomsretten innebære en ekspropriasjon av vedkommendes rett. Det er derfor presisert i lovutkastet at ekspropriasjonerstatningsloven gjelder i slike tilfeller. Omdanningen skal ikke gi aksjeselskapet bedre økonomiske rettigheter enn Opplysningsvesenets fond har før omdanningen. Departementet vurderer at ekspropriasjon mot full erstatning ikke utgjør et urimelig inngrep i eiendomsretten tatt i betraktning fondets historiske tilknytning til, og rådighet over eiendommene. Det er foreslått spesialregulering som tar hensyn til særegenheten med hvordan ekspropriasjonen utføres. Staten vil være part i en eventuell skjønns sak og betale ekspropriasjonerstatningen.

6.4 Omregistrering av eiendeler ved navneendring

Fast eiendom som overføres i omdanningen må omregistreres i grunnboken. Ettersom omdanningen gjennomføres med full eier- og virksomhetskontinuitet, jf. departements lovutkast §§ 2 og 3, innebærer overføringen av fast eiendom i henhold til den etablerte praksisen i Justisdepartementets rundskriv G-06/2005 ingen reell hjemmelsoverdragelse. Det er derfor ikke nødvendig å overskjøte og tinglyse eiendommene som overdras fra fondet, og det påløper ikke dokumentavgift ved omregistreringen.

Departementet foreslår en særregulering av omregistrering av fast eiendom mv. i lovutkastets § 5, som stadfester at omregistrering i grunnboken og andre offentlige registre skjer ved navneendring. Bakgrunnen for forslaget er at fondet per oktober 2023 innehar grunnbokshjemmelen til i overkant av 12 000 matrikkelenheter som skal omregistreres i forbindelse med omdanningen. Departementet mener at praktiske hensyn taler for at det etableres en klar hjemmel som ikke vil etterlate usikkerhet for tinglysingsmyndigheten om hvordan omregistreringene skal gjennomføres. Tilsvarende hjemler har vært benyttet tidligere ved omdanning av statlig virksomhet til aksjeselskap.¹⁴ Bestemmelsen i § 5 får anvendelse også for senere overdragelser til heleide datterselskaper.

Det understrekes at det ved anvendelse av bestemmelsen i § 5 ikke skal betales dokumentavgift eller tinglysningsgebyr. Avgiftsfritaket som ble oppnådd i den tilsvarende reguleringen i lov 18. februar 2000 om omdanning av deler av Statsbyggs eiendomsvirksomhet til aksjeselskap § 3 ble av ESA ansett å være ulovlig statsstøtte i 2005.¹⁵ Rettstilstanden som danner bakgrunnen for ESA sitt vedtak er endret. Det er nå etablert en praksis ved rundskriv G-06/2005 hvor omdanninger som bygger på kontinuitetsregler ikke skal utløse dokumentavgift eller tinglysningsgebyr. Denne praksisen gjaldt ikke da Statsbygg ble omdannet til aksjeselskap i år 2000, og tiltaket ble den gang ansett selektivt og ulovlig. Omdanningsloven som nå foreslås gjelder riktig nok kun for Opplysningsvesenets fond, men kontinuitetsreglene er begrunnet i likheten med andre omdanningsregler hvor det også skjer en videreføring av eierforholdet og virksomheten, slik at det gjør seg gjeldende like hensyn som generelt begrunner omdanning av foretak ved kontinuitet. Etter departementets vurdering vil derfor ikke regelen i lovutkastets § 5 være selektiv og ulovlig statsstøtte etter EØS-avtalen art. 61.

For at det ikke skal oppstå statsstøtteproblemstillinger ved omregistreringer i forbindelse med eventuelle overdragelser av eiendommer til datterselskap etter omdanningen, må overdragelsene skje

¹⁴ Se blant annet lov om NSB AS og Posten Norge AS § 4, lov om televerket AS § 4, lov om Statens utleiebygg AS § 3, lov om statlig aksjeselskap for vegproduksjon §3 og lov om Statens lufthavnsselskap AS § 3.

¹⁵ ESAs vedtak 318/05/COL.

etter regler som på selvstendig grunnlag innebærer at det ikke skal betales tinglysingsgebyr og dokumentavgift. I henhold til rundskriv G-06/2005 anses overføringer som bygger på selskapsrettslige kontinuitetsbetraktninger, ikke som en hjemmeloverføring i tinglysingsrettslig forstand. Dette innebærer at det ikke oppstår avgiftsplikt ved fusjoner, fisjoner og omdanninger i henhold til selskapsrettslige regler som bygger på kontinuitetsbetraktninger. Departementet ser for seg at eiendommer som overdras til datterselskaper overføres i henhold til slike regler.

6.5 Fradelingsprosessen med Den norske kirke

6.5.1 Status på delingsprosjektet

Departementet startet i 2020 å identifisere eiendommer som skal overføres fra fondet til Den norske kirke. Prosjektorganisasjonen hadde representanter fra fondet og kirken. Dette gjorde at fondet og kirken med få unntak sammen kom fram til eiendommer som skulle overdras. Det er om lag 170 eiendommer som skal overføres, i all hovedsak presteboliger. I tillegg skal det overføres i overkant av 190 tomter som er kirkegrunn, gravplassareal og parkeringsareal til de enkelte sognene. Planen er at de fleste eiendommene skal være overført til kirken innen utløpet av 2024.

Noen av overføringene skjer ved grensejustering etter matrikkelloven. Mange av tomtene må fradeles med fradelingssøknad til kommunene. Per oktober 2023 er 41 tomter ferdig fradelt og kan overføres sognene, mens 67 tomter er sendt til behandling hos kommunene. Planen er at det skal være sendt delingssøknader på alle tomtene i løpet av 2023. Per oktober 2023 var det 7 presteboligeiendommer som det ikke er sendt delingssøknad på. Det er foreløpig gitt endelig avslag på bare én eiendom.

6.5.2 Omdanningens innvirkning på delingsprosjektet

Departementet legger opp til at omdanningen av Opplysningsvesenets fond finner sted i løpet av våren eller høsten 2024. Eiendeler som skal overføres til kirken, men som ikke er overdratt på omdanningstidspunktet, vil overdras fra det nye aksjeselskapet etter omdanningen. Departementet kan derfor ikke se at omdanningen vil ha negativ innvirkning på delingsprosjektet. Overføringene fra dagens særlovsfond gjennomføres i medhold av lov om Opplysningsvesenets fond § 5 første ledd. Etter omdanningen til aksjeselskap er det ikke lenger behov for en slik lovhjemmel, ettersom selskapet ikke underlegges tilsvarende rådighetsbegrensninger som dagens særlovsfond. Eiendelene kan derfor overdras fra aksjeselskapet innenfor aksjelovens kapitalvernsregler, som i praksis ikke vil utgjøre en hindring for disse overdragelsene. Aksjeloven § 8-6 gir hjemmel for å overdra eiendelene.

I lov om Opplysningsvesenets fond er det lagt til grunn at eiendelene som skal overdras i delingen skal overdras til rettssubjektet Den norske kirke, utenom gravplasser og kirkegrunn som kan overdras til de enkelte sognene, jf. Prop. 144 L (2020-2021). Departementet forutsetter at overdragelsene også etter omdanningen skjer til rettssubjektet Den norske kirke eller de enkelte sognene.

7 DE ANSATTES RETTIGHETER VED OMDANNINGEN

7.1 Overføring av de ansatte i omdanningen

Omdanningen av Opplysningsvesenets fond innebærer at hele den bestående virksomheten overdras til et nytt rettssubjekt. Dette innebærer med hensyn til de ansatte en virksomhetsoverdragelse etter arbeidsmiljøloven kapittel 16 som utløser rettigheter og plikter som må hensyntas i prosessen. Det må i forkant av virksomhetsoverdragelsen blant annet gjennomføres en informasjonsfase hvor de ansatte gis opplysninger og hvor det gjennomføres drøftelser med de ansattes tillitsvalgte. Formålet er at de ansatte skal være i stand til å innrette seg etter omdanningen og vurdere hvilke konsekvenser den kan medføre for ansettelsesforholdet. Det må gis informasjon så tidlig som mulig, blant annet for å avklare om det er ansatte som ønsker å reservere seg mot overføringen etter reglene i statsansatteloven.

Det er departementets målsetning at alle ansatte i forvaltningsorganet for Opplysningsvesenets fond blir med til det nye rettssubjektet etter omdanningen til aksjeselskap. De ansatte som ikke reserverer seg vil bli overført til aksjeselskapet med like lønns- og arbeidsvilkår som under dagens ordning. Det vil likevel skje regulatoriske endringer for de ansatte som overføres. De ansatte vil ikke lenger være statlig ansatte, og de ansattes rettigheter går fra å reguleres i statsansatteloven til arbeidsmiljøloven. Omdanningen har også innvirkning på de ansattes pensjonsordning. Når virksomheten går ut av staten opphører rett og plikt til medlemskap i Statens pensjonskasse for de ansatte. Men virksomheten har adgang til å søke om medlemskap i Statens pensjonskasse for hele virksomheten eller for en gruppe som var ansatt før utskillelsen (lukket ordning). Opplysningsvesenets fond arbeider med å utrede ulike alternativer for de ansattes pensjonsordning, samt inngåelsen av ny tariffavtale mv.

7.2 Reservasjonsrett og fortrinnsrett

De ansatte har rett til å motsette seg at arbeidsforholdet overføres til ny arbeidsgiver, jf. aml. § 16-3 første ledd. Dersom reservasjonsretten benyttes av ansatte, må OVF som på dette punktet fortsatt er en statlig arbeidsgiver, gi disse en formell oppsigelse. Den alminnelige oppsigelsestiden vil gjelde i disse tilfellene.

Overgangen fra offentlig til privat ansettelse medfører at de ansatte i ettertid får snevrere fortrinnsrett ved eventuelle oppsigelser grunnet virksomhetens forhold, enn før omdanningen. De ansatte vil etter omdanningen kun ha fortrinnsrett innad i selskapet for Opplysningsvesenets fond.

8 REGNSKAP, SKATT OG AVGIFT

8.1 Skattemessig virkning av omdanningen

Ved omdanningen oppløses Opplysningsvesenets fond, og eiendeler, rettigheter og forpliktelser overføres til et nystiftet aksjeselskap mot vederlag i form av aksjer. Overføringen anses som en skattemessig realisasjon, og det må fastsettes skattemessige inngangsverdier for eiendelene i aksjeselskapet etter markedsverdiene på tidspunktet for omdanningen. Det fremgår av Meld. St. 29 (2018-2019) *Opplysningsvesenets fond* punkt 7.5.3 at det i mange år har blitt lagt til grunn at Opplysningsvesenets fond er fritatt for skatt etter skatteloven § 2-30 første ledd bokstav b. På bakgrunn av dette legger departementet til grunn at omdanningen ikke vil utløse skatt på gevinst eller fradragrett for tap for Opplysningsvesenets fond. Omdanningen vil heller ikke utløse skatt for de selskapene som Opplysningsvesenets fond eier.

Etter omdanningen vil aksjeselskapet som utgangspunkt ha alminnelig skatteplikt for inntekt og fradragrett for tap, jf. skatteloven § 2-2. Et slikt resultat er i samsvar med det prinsipp som gjelder for andre statlige aksjeselskaper så langt aksjeselskapet driver kommersiell virksomhet. Det er ikke foreslått at aksjeselskapet for Opplysningsvesenets fond skal være i en annen stilling.

Selskapet vil som utgangspunkt få plikt til å svare eiendomsskatt i henhold til eieendomsskattelova. Enkelte eiendommer vil være fritatt på grunn av eiendommens karakter, slik som jordbruks- og skogbrukseiendommer og vernet areal, jf. eieendomsskattelova § 5. I tillegg vil det kunne være aktuelt å søke fritak etter eieendomsskattelova § 7, som blant annet omfatter eiendommer av historisk verdi.

8.2 Merverdiavgift

Overdragelse av fondets merverdiavgiftspliktige virksomheter, for videre drift i det nye aksjeselskapet, legges til grunn å fylle vilkårene for merverdiavgiftsfri virksomhetsoverdragelse, jf. merverdiavgiftsloven §§ 6-17 og 6-14. Departementet antar at tingsinnskuddene, ved stiftelsen av det nye aksjeselskapet, ikke i seg selv vil utløse plikt til å betale merverdiavgift.

Fondets justeringsplikt, justeringsrett og tilbakeføringsplikt knyttet til fast eiendom og andre kapitalvarer kan overføres til aksjeselskapet i henhold til de alminnelige reglene i merverdiavgiftsloven ved inngåelse av justeringsavtaler.

8.3 Regnskap og revisjon

Forvaltningsorganet for Opplysningsvesenets fond fører regnskap i henhold til de statlige regnskapsstandarder (SRS), mens Opplysningsvesenets fond avlegger regnskap i samsvar med regnskapsloven og benytter norsk regnskapsstandard (NRS). Etter omdanningen vil aksjeselskapet som utgangspunkt anvende NRS. Forvaltningsorganet og Opplysningsvesenets fond revideres i dag av Riksrevisjonen. Konsernet har i tillegg internrevisor. Etter omdanningen vil selskapet få revisjonsplikt i henhold til revisorloven § 2-1, og det vil ikke lenger være Riksrevisjonen som foretar revisjon av selskapets regnskaper.

9 ØKONOMISKE OG ADMINISTRATIVE KONSEKVENSER

Opplysningsvesenets fond vil etter delingen av fondets eiendeler mellom Den norske kirke og staten ikke lenger ha et sektorpolitisk mål om å bidra til finansiering av Den norske kirke og tilby boliger for prester. Etter delingen vil fondet ha et kommersielt formål på linje med andre selskaper med statlig eierandel, selv om fondet etter delingen også vil forvalte kulturhistorisk viktige eiendommer.

For den virksomhet som i dag utgjør Opplysningsvesenets fond er det slik sett delingen mellom Den norske kirke og staten, og ikke den foreslåtte omdanningsloven, som gir de mest inngripende konsekvenser. Den mest fremtredende konsekvens av selve omdanningsloven er derimot den endring av foretaksform som følger av at Opplysningsvesenets fond blir omdannet til et aksjeselskap. Dette åpner opp for at virksomheten mer effektivt vil kunne operere kommersielt, på samme linjer som ethvert annet aksjeselskap. Omdanningen vil også gi styret og ledelse et noe større handlingsrom og vil være administrativt besparende ved at man slipper to systemer slik som i dag, hvor fondet er et eget rettssubjekt og dette styres av et separat forvaltningsorgan.

For staten vil konsekvensene av forslaget i høringsnotatet dels påvirke styringsformen og dels forventet proveny fra virksomheten. Når fondet blir omdannet til et aksjeselskap vil eierdepartementet kunne styre via vedtekter og generalforsamlingen, samt de særlige virkemidlene staten har i statsaksjeselskaper. Det nye aksjeselskapet vil i utgangspunktet etter styrets nærmere retningslinjer kunne ta opp lån og utvikle sin kommersielle satsning. Den kommersielle virksomheten vil bli skattepliktig.

For næringslivet og medkontrahenter for øvrig vil virkningen av en omdanning være liten, utover hva som eventuelt følger av økt aktivitet. Omdanningsloven bygger en universalsuksesjon fra dagens fond til morgendagens aksjeselskap. For ansatte som ikke reserverer seg mot overføring av ansettelsesforholdet, vil konsekvensen bli begrenset ettersom man viderefører like lønns- og arbeidsvilkår som under dagens ordning. Departementet forventer at de fleste ansatte vil videreføre dagens ansettelser i det nye aksjeselskapet.

Det vil bli en engangskostnad ved å gjennomføre omdanningen med å skifte eier på eiendommer, skifte av debitor, kreditor, partsbytte mv. Dette er kostnader som dekkes av den formuesmasse som skal overføres til det nye aksjeselskapet. Arbeidet vil dels bli utført av ansatte og dels med ekstern bistand, særlig juridiske og finansielle rådgivere. Antatte kostnader til eksterne leverandører kan ligge i intervallet kr 5 til 10 millioner for hele prosessen. Imidlertid er beløpet vanskelig å anslå fordi omdanningen gjelder en meget sammensatt formuesmasse.

Når det gjelder eiendommene med særlige hjemmelsforhold som i dag er under fondets forvaltning, antar departementet som nevnt ovenfor at fondet i dag er eier av disse. Av den grunn vil den uttrykkelige avklaring av eierforholdet som foretas med omdanningsloven ikke i seg selv utløse

kostnader. I den grad forutsetningen om fondets eierskap ikke viser seg å være riktig, vil det påløpe en engangskostnad knyttet til ekspropriasjon av slike eiendommer. Det samme gjelder i utgangspunktet ansvaret for saksomkostninger ved en eventuell sak om ekspropriasjonserstatning. Slike eventuelle kostnader vil som ellers ved ekspropriasjon i siste hånd bli allokert på den som ekspropriasjonen foretas til fordel for, hvilket er det nye aksjeselskapet.

Det mest omfattende arbeidet som forårsakes av omdanningsloven knytter seg til en forenklet overføring av 12 000 matrikkelnummer. Dette vil medføre merarbeid for Statens kartverk, men det er estimert at navneendringene kan gjennomføres innenfor tinglysingsmyndighets budsjetttramme for 2024. Den enkelte kommune hvor eiendommen er lokalisert vil derimot i liten grad bli belastet fordi omdanningsloven bygger på kontinuitet i forhold til konsesjonsrettslige spørsmål.

10 MERKNADER TIL PARAGRAFENE I LOVUTKASTET

Til § 1

Bestemmelsen fastsetter lovens formål, som er å regulere overgangsspørsmål i forbindelse med omdanning av Opplysningsvesenets fond til aksjeselskap og deling av fondets eiendeler med Den norske kirke.

Til § 2

Paragrafen regulerer gjennomføringen av omdanning av Opplysningsvesenets fond til aksjeselskap.

Første ledd uttrykker i *første punktum* at Opplysningsvesenets fond omdannes til aksjeselskap ved at fondets eiendeler, rettigheter og forpliktelser i sin helhet overføres til et aksjeselskap mot at staten tegner samtlige aksjer i selskapet. Bestemmelsen fremhever at overføringene må være samlet. Det vil ikke være grunn for å overføre utvalgte eiendeler eller å skille fondets eiendeler, rettigheter og forpliktelser i forskjellige rettssubjekter. Formålet er at virksomheten i OVF skal videreføres uendret i en annen juridisk form uten at det skjer et identitetsskifte. Dette skjer ved å overføre den samlede virksomheten til et nystiftet aksjeselskap som aksjeinnskudd i selskapet. Overføringen kan ikke skje til et etablert selskap som fra før driver aktiv virksomhet. Første punktum innebærer at omdanningen skal gjennomføres med selskapsrettslig kontinuitet. Det er presisert at overdragelsen i omdanningen også omfatter omtvistede rettsforhold. Omdanningen skal verken gi det nye aksjeselskapet bedre eller dårligere rettigheter enn Opplysningsvesenets fond har før overdragelsen finner sted.

I første ledd *annet punktum* presiseres at lov 13. juni 1997 nr. 44 om aksjeselskaper gjelder med mindre annet følger av omdanningsloven. Aksjelovens regler om stiftelse mv. vil dermed regulere omdanningen av Opplysningsvesenets fond til aksjeselskap.

Annet ledd fastslår at omdanningen trer i kraft fra det tidspunkt Kongen bestemmer.

Til § 3

Paragrafen regulerer enkelte spørsmål for overføring av eiendeler, rettigheter og forpliktelser i omdanningen til aksjeselskap etter § 2.

Første ledd fastslår i *første punktum* at konsesjoner og andre offentlige rettigheter og tillatelser som gjelder for Opplysningsvesenets fond, på omdanningstidspunktet blir overført til aksjeselskapet. Bestemmelsen vil forenkle omdanningen ved at offentlige rettigheter og tillatelser overføres til selskapet uten individuell søknad eller saksbehandling hos vedkommende myndighet. Blant annet innebærer bestemmelsen at selskapet ikke må søke om konsesjon etter lov 28. november 2003 nr. 98 om konsesjon for erverv av fast eiendom. Reguleringen har vært benyttet i forbindelse med tidligere omdanninger av offentlig virksomhet til aksjeselskap, blant annet ved omdanningen av statens

jernbanetrafikkselskap (NSB BA) og statens postselskap (Posten Norge BA) til aksjeselskaper (lov 21. juni 2002 nr. 43 § 5). I *annet punktum* fastslås at det samme gjelder ved senere overdragelse til heleide datterselskaper.

Annet ledd regulerer forholdet til fordringshavere og andre rettighetshavere. Det slås fast at fordringshavere og øvrige rettighetshavere ikke kan motsette seg overføringen etter § 2 eller gjøre gjeldende at den utgjør en bortfallsgrunn for rettsforholdet. Bestemmelsen innebærer at omdanningen gjennomføres med kontraktsrettslig kontinuitet. Opplysningsvesenets fond er i dag part i et stort antall rettsforhold som vil videreføres automatisk, uten behov for samtykke hvis det ellers var nødvendig. Det samme gjelder posisjonen i omtvistede rettsforhold, som dermed videreføres uendret av omdanningen til det nye aksjeselskapet.

Reguleringen i annet ledd må ses i sammenheng med at forpliktelsene til Opplysningsvesenets fond etter alminnelige formuerettslige regler ikke kan overføres til aksjeselskapet med frigjørende virkning for fondet, uten samtykke fra medkontrahenter eller andre rettighetshavere. Det kan ikke utelukkes at samtykke blir nektet uten at det angis noen nærmere begrunnelse for dette, eller at det nektes for å komme i en bedre forhandlingsposisjon. For å sikre at fondets rettsposisjoner kan videreføres uendret i aksjeselskapet uten innsigelser fra medkontrahenter eller andre rettighetshavere, foreslås derfor en kontinuitetsbestemmelse. En slik lovgivningsteknikk har vært brukt ved tidligere omdanninger av statlig virksomhet, blant annet ved omdanningen av statens jernbanetrafikkselskap (NSB BA) og statens postselskap (Posten Norge BA) til aksjeselskaper (lov 21. juni 2002 nr. 43 § 6 første ledd).

Til § 4

Bestemmelsen regulerer fast eiendom med særlige hjemmelsforhold som før omdanningen har vært forvaltet av Opplysningsvesenets fond. Lov om Opplysningsvesenets fond § 8 har gitt hjemmel for fondets forvaltning av eiendommer i det benefiserte godset for det tilfellet at fondet ikke har hatt eiendomsretten til de enkelte eiendommene, for å sikre forvaltning i henhold til Grunnloven § 116. Det er vurdert som hensiktsmessig for omdanningsprosessen og delingsprosessen med kirken at alle slike eiendommer overtas av aksjeselskapet uten hensyn til hvem som er eier på omdanningstidspunktet.

Første ledd fastslår at aksjeselskapet på omdanningstidspunktet overtar eiendomsretten til fast eiendom med særlige hjemmelsforhold som forvaltes av Opplysningsvesenets fond på omdanningstidspunktet. For fast eiendom som fondet på omdanningstidspunktet eier er dette en presisering av bestemmelsen i § 2 første ledd, hvor samtlige av fondets eiendeler overdras i omdanningen. Fast eiendom som fondet ikke eier blir ekspropriert på omdanningstidspunktet.

Annet ledd regulerer erstatning ved ekspropriasjon. I *første punktum* fremgår det at lov 6. april 1984 nr. 17 om vederlag ved oreigning av fast eiendom (ekspropriasjonserstatningsloven) gjelder for fast eiendom som overdras etter første ledd og som Opplysningsvesenets fond ikke var eier av på omdanningstidspunktet. Bestemmelsen gir rett til erstatning etter ekspropriasjonserstatningsloven dersom det skjer en overdragelse av eiendomsrett fra andre enn Opplysningsvesenets fond.

I *annet punktum* er det gitt en særlig regulering av fremgangsmåten for fastsettelse av erstatning. Den som oppgir å være forrige rettighetshaver til eiendommen kan innlede en skjønnsprosess etter lov 1. juni 1917 nr. 1 om skjønn og ekspropriasjonssaker (skjønnsprosessloven). Det er en skjønnsforutsetning at vedkommende var reell rettighetshaver på omdanningstidspunktet.

Tredje punktum har en spesialbestemmelse om sakskostnadene ved skjønnsaken. Dersom retten fastslår at det har skjedd en ekspropriasjon etter første ledd har den tidligere rettighetshaveren krav på erstatning av staten for sine nødvendige utgifter i sakens anledning. Bakgrunnen er at det etter skjønnsprosessloven § 54 første ledd er saksøkeren som skal dekke saksøkte sine utgifter, men hvor forutsetningen er at det alltid er eksproprianten som er saksøkeren. Tredje punktum fastslår derfor prinsippet om at det er den som eksproprierer som skal dekke utgiftene til den som avstår eiendom.

Til § 5

Paragrafen regulerer fremgangsmåten for omregistrering i offentlige registre i forbindelse med omdanningen. Omregistrering i grunnboken og andre offentlige registre skjer ved navneendring i vedkommende register. For fast eiendom innebærer bestemmelsen at det ikke kreves overskjøting og tinglysing i grunnboken, og at det ikke skal betales tinglysningsgebyr eller dokumentavgift. Dette er i samsvar med den fremgangsmåten som uansett vil gjelde for omdanningen i henhold til rundskriv G-06/2005, ettersom omdanningen gjennomføres med selskapsrettslig kontinuitet. Det er presisert at omregistrering også skjer ved navneendring ved senere overdragelse til heleide datterselskaper. Slike overføringer er en naturlig forlengelse av omdanningen.

Tilsvarende bestemmelser har vært vanlig ved tidligere omdanninger av statlige virksomheter, blant annet ved omdanningen av statens jernbanetrafikkselskap (NSB BA) og statens postselskap (Posten Norge BA) til aksjeselskaper (lov 21. juni 2002 nr. 43 § 4) og omdanningen av forvaltningsbedriften Luftfartsverket til aksjeselskap (lov 13. desember 2002 nr. 85 § 3 annet ledd).

Til § 6

Bestemmelsen fastsetter at loven trer i kraft straks, med unntak for § 7 som gjelder fra den tid Kongen bestemmer. Etter § 7 nr. 1 oppheves lov 18. juni 2021 nr. 98 om Opplysningsvesenets fond. Dette kan tidligst skje når aksjeselskapet er stiftet og virksomheten er overført til dette.

Til § 7

Bestemmelsen i § 7 gjør endringer i andre lover.

I *nr. 1* fremgår det at lov 18. juni 2021 nr. 98 om Opplysningsvesenets fond oppheves. Loven regulerer den nåværende organiseringen av fondet og forvaltningen av fondets eiendeler. Bestemmelsene i loven er ikke foreslått videreført i lovs form.

I *nr. 2* tilføyes et nytt åttende ledd i lov 24. april 2020 nr. 31 om tros- og livssynssamfunn § 14. Der skal det fremgå at eiendeler som Den norske kirke mottar fra Opplysningsvesenets fond ikke skal gi Den norske kirke økonomisk gevinst til fordel for sin alminnelige virksomhet. Dette var en forutsetning for deling av verdiene i fondet med kirken, se Meld. St. 29 (2018-2019) punkt 8.5, og bestemmelsen er en videreføring av lov om Opplysningsvesenets fond § 5 første ledd tredje punktum. Det foreslås at bestemmelsen henviser til Opplysningsvesenets fond, selv om overføringene skjer etter omdanningen. Når reguleringen videreføres utenom omdanningsloven, vil den foreslåtte ordlyden synliggjøre hvilke eiendeler bestemmelsen i trossamfunnsloven § 14 åttende ledd regulerer.

11 LOVFORSLAG FOR OMDANNING AV OPPLYSNINGSVESENETS FOND

§ 1. Formål

Formålet med denne loven er å regulere overgangsspørsmål i forbindelse med omdanning av Opplysningsvesenets fond til aksjeselskap og deling av fondets eiendeler med Den norske kirke.

§ 2. Omdanning av Opplysningsvesenets fond

Opplysningsvesenets fond omdannes til aksjeselskap ved at fondets eiendeler, rettigheter og forpliktelser i sin helhet overføres til et aksjeselskap mot at staten tegner samtlige aksjer i selskapet. Lov 13. juni 1997 nr. 44 om aksjeselskaper gjelder med mindre annet følger av loven her.

Omdanningen trer i kraft fra det tidspunkt Kongen bestemmer.

§ 3. Overføring av eiendeler, rettigheter og forpliktelser i omdanningen

Konsesjoner og andre offentlige rettigheter og tillatelser som gjelder for Opplysningsvesenets fond blir på omdanningstidspunktet overført til aksjeselskapet. Det samme gjelder ved senere overdragelse av eiendeler, rettigheter og forpliktelser til heleide datterselskaper av aksjeselskapet.

Fordringshavere og øvrige rettighetshavere kan ikke motsette seg overføringen etter § 2 eller gjøre gjeldende at den utgjør en bortfallsgrunn for rettsforholdet.

§ 4. Overføring av eiendommer med særlige hjemmelsforhold

Aksjeselskapet overtar på omdanningstidspunktet eiendomsretten til fast eiendom med særlige hjemmelsforhold som forvaltes av Opplysningsvesenets fond på omdanningstidspunktet.

Lov 6. april 1984 nr. 17 om vederlag ved oreigning av fast egedom gjelder for fast eiendom som overdras etter første ledd og som Opplysningsvesenets fond ikke ene og alene var eier av på omdanningstidspunktet. Skjønn for fastsetting av erstatning etter første punktum holdes etter reglene i lov 1. juni 1917 nr. 1 om skjønn og ekspropriasjonssaker og kan innledes av den som oppgir å være forrige rettighetshaver. Dersom retten fastslår at det for en part har skjedd en ekspropriasjon etter første ledd har denne parten krav på erstatning av staten for nødvendige utgifter i sakens anledning.

§ 5. Omregistreringer

Omregistrering i grunnbok og andre offentlige registre i forbindelse med omdanningen og ved etterfølgende overdragelse til heleide datterselskaper, skjer ved navneendring.

§ 6. Ikrafttredelse

Loven trer i kraft straks, med unntak av § 7 som gjelder fra den tid Kongen bestemmer.

§ 7. Endring i andre lover

Fra det tidspunkt som følger av § 6 gjøres følgende endringer i andre lover:

1. Lov 18. juni 2021 nr. 98 om Opplysningsvesenets fond oppheves.
2. Lov 24. april 2020 nr. 31 om tros- og livssynssamfunn § 14 tilføres et åttende ledd som lyder slik:

Eiendeler som Den norske kirke mottar fra Opplysningsvesenets fond skal ikke gi Den norske kirke økonomisk gevinst til fordel for sin alminnelige virksomhet.